

Dr. sc. Ermin Kuka, viši stručni saradnik / Senior Associate
Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti
i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu /
Institute for the Research of Crimes Against Humanity
and International Law University of Sarajevo

UDK 341.485(497.6 Srebrenica)“1995“(049.3)

**ZNANSTVENI DOPRINOS ISTRAŽIVANJU ZLOČINA GENOCIDA
POČINJENOG U SREBRENICI JULA 1995. GODINE¹**

**SCIENTIFIC RESEARCH CONTRIBUTION CRIMES OF
GENOCIDE COMMITTED IN SREBRENICA, JULY 1995²**

Sažetak

*Tekst je prikaz zbornika radova **Srebrenica 1995–2015.: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida** sa međunarodne znanstvene konferencije održane od 9. do 11. jula 2015. godine u Sarajevu, Tuzli i Srebrenici (Potočarima) (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2016, knjiga I i knjiga II).*

Summary

*This text is a review of Zbornik radova **Srebrenica 1995-2015: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida** (Book of Proceedings: **Srebrenica 1995-2015: Evaluation heritage and long-term consequences of genocide**) from the international scientific conference held in Sarajevu, Tuzla and Srebrenica (Potočari) on 9-11 July 2015. (Institute for The Research of Crimes Against Humanity and International Law University of Sarajevo, Sarajevo, 2016, Book I and Book II).*

¹ Prikaz zbornika radova **Srebrenica 1995–2015.: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida** sa međunarodne znanstvene konferencije održane od 9. do 11. jula 2015. godine u Sarajevu, Tuzli i Srebrenici (Potočarima) (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2016, knjiga I i knjiga II).

² A review of **Zbornik radova: Srebrenica 1995-2015: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida** (Book of Proceedings: **Srebrenica 1995-2015: Evaluation heritage and long-term consequences of genocide**) from the international scientific conference held in Sarajevu, Tuzla and Srebrenica (Potočari) on 9-11 July 2015. (Institute for The Research of Crimes Against Humanity and International Law University of Sarajevo, Sarajevo, 2016, Book I and Book II).

U periodu od 9. do 11. jula 2015. godine u tri bosanskohercegovačka grada, Sarajevu, Tuzli i Srebrenici (Potočarima), održana je međunarodna znanstvena konferencija „Srebrenica 1995–2015.: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida“. Konferencija je održana u organizaciji Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta u Tuzli i Memorijalnog centra Srebrenica – Potočari, spomen-obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine. Na navedenoj konferenciji je rezultate svojih znanstvenih i stručnih istraživanja prezentiralo preko 60 eminentnih znanstvenika i istraživača kako iz Bosne i Hercegovine tako i iz Sjedinjenih Američkih Država, Kanade, Venecuele, Australije, Švedske, Norveške, Francuske, Holandije, Češke, Hrvatske, Crne Gore, Srbije.

Referati sa ove konferencije, a koji su priloženi izdavaču i koji su dobili pozitivnu recenziju, objavljeni su u zborniku radova pod naslovom „Srebrenica 1995–2015.: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida“ u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Zbornik radova sastoji se od dvije knjige (knjiga I sa 538 stranica i knjiga II sa 496 stranica). Objavljena su ukupno 52 rada, od čega 25 radova u knjizi I i 27 radova u knjizi II.

Rezultati znanstvenih i stručnih istraživanja izloženi na međunarodnoj znanstvenoj konferenciji „Srebrenica 1995–2015.: Evaluacija naslijeđa i dugoročnih posljedica genocida“ priređeni su u zborniku. U radovima se analiziraju, razmatraju i elaboriraju znanstveno svi bitni aspekti počinjenog zločina genocida u sigurnoj zoni UN-a Srebrenici jula 1995. godine. U znanosti i međunarodnoj sudskoj (krivičnoj) i pravnoj praksi zločin genocida predstavlja najteži oblik zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Pozdravnu riječ na konferenciji, a koja je objavljena na početku zbornika (knjiga I), iznio je dr. Rasim Muratović, znanstveni savjetnik i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Dr. Rasim Muratović je naglasio kako je osnovni cilj konferencije prezentiranje znanstvenih rezultata istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, a osobito zločina genocida počinjenog u sigurnoj zoni UN-a Srebrenici jula 1995. godine. Svoje pozdravne riječi na konferenciji su iznijeli još prof. dr. Enes Karić, prof. dr. Muharem Avdispahić, rektor Univerziteta u Sarajevu, i Ivar Amundsen.

S obzirom da je konferencija bila interdisciplinarnog karaktera, rezultati znanstvenih istraživanja objavljeni u zborniku radova u dvije knjige predstavljaju značajan interdisciplinarni znanstveni pristup i doprinos

izučavanju zločina genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava počinjenih u Bosni i Hercegovini, s osobitim naglaskom na genocid u Srebrenici.

Knjiga I zbornika radova počinje razmatranjem mjesta i uloge ICTY-a (Međunarodnog krivičnog suda za bivši Jugoslaviju) u procesuiranju i pravnom dokazivanju zločina genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Činjenica je kako ICTY predstavlja prekretnicu u okviru međunarodnog prava, te ukupnom poimanju prava i pravde, te mogućnosti implementiranja međunarodne pravde. I pored svih opstrukcija, ICTY je dao neizmjereno velik i značajan doprinos razvoju međunarodnog prava, a najviše što je uspio u svom dosadašnjem radu jeste privođenje najodgovornijih za počinjene zločine, te dokazati zločin genocida počinjen u Bosni i Hercegovini odnosno u sigurnoj zoni UN-a Srebrenici jula 1995. godine. Nadalje, razmatraju se značajne teme u vezi sa počinjenjem zločina genocida nad Bošnjacima u svim okupiranim gradovima i gradovima pod opsadom u podrinjskoj regiji, s osobitim akcentom na kasnije implikacije počinjenog genocida. Jedna od najizraženijih implikacija jeste destrukcija demografske strukture, kao i dugoročne ukupne društveno-političke pa i ekonomske implikacije. Iako je ICTY uspio dokazati zločin genocida kroz izrečene pojedinačne presude najodgovornijima, i danas se u kontinuitetu i s namjerom radi na falsificiranju dokazanoga i negiranju ne samo zločina genocida već i niza drugih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava počinjenih nad Bošnjacima.

John Hubbel Weiss u svom radu pod naslovom „Zašto je teško okončati genocid“, razmatrajući pitanja o tome zašto se pokazalo tako teškim zaustaviti genocid, pored ostalog, naglašava kako je genocid u Bosni i Sudanu uveo i nove elemente, a oni su: 1. masovna silovanja kao instrument genocidne politike; 2. korištenje saveza kriminalnih elemenata u provođenju genocidne državne politike: bandi u slučaju Bosne i Hercegovine, lokalnih zatvorskih naseljenika i dijelova ugroženih plemena u slučaju Darfura; 3. manipulacija međunarodnih organizacija u korist počinitelja o uvođenju uzimanja talaca i izravnih napada na mirovne snage; u slučaju Bosne i Hercegovine, strah da bi pokretanje izrazito jake međunarodne intervencije izazvalo odmazdu protiv slabijih, slabo naoružane UN-ove plave kacige su godinama odvrćale od snažnije oružane i dobro organizirane interventne sile; i 4. implementacija namjernog smrtonosnog učinka sistema prekomjerne naknade, licenci, dozvola i drugih birokratskih uvjeta na barikadama, državnim kancelarijama, ulaznim tačkama za diplomate, UN-dužnosnike, službenike nevladinih organizacija i organizacija za pružanje pomoći (prema: zbornik, knjiga I, str. 425–460).

Kao odgovor na izražena falsificiranja povijesti i negiranja zločina, znanstvenici i istraživači nude komparativne pristupe i rezultate svojih znanstvenih (teorijskih i empirijskih) istraživanja, čime se jasno dokazuje i pokazuje kako je zločin genocida počinjen ne samo u Srebrenici već i u Prijedoru, Žepi, Foči, Višegradu i drugim gradovima i mjestima u Bosni i Hercegovini. U tom kontekstu Edina Bećirević u svom radu naglašava kako je „genocid nad Bošnjacima bio proces, koji je ideološki, politički i vojno pripreman godinama (...). Genocid u Srebrenici počinjen jula 1995. posmatra se kao posljednja faza genocida nad Bošnjacima čija implementacija je počela u proljeće 1992. godine“ (citat iz zbornika, knjiga I, str. 135–141).

Kada je u pitanju razmatranje i analiziranje, sa današnje distance, počinjenog zločina genocida u Srebrenici jula 1995. godine, veoma su važne znanstvene i stručne analize koje se odnose na utjecaj i implikacije genocida na psihički integritet preživjelih žrtava genocida. U tom smislu, u zborniku se nalaze referati posvećeni analizi i znanstvenom razmatranju i verificiranju posttraumatskog stresnog poremećaja preživjelih žrtava srebreničkog genocida. Rezultati znanstvenih istraživanja pokazuju kako genocid u Srebrenici predstavlja, prema intenzitetu i implikacijama, veoma jak traumatski događaj za sve preživjele žrtve. Prof. dr. Ismet Dizdarević zaključuje kako „psihosocijalna analiza prirode traumatskog događaja koji su doživjeli Srebreničani uvjerljivo pokazuje da je imao sve bitne psihološke karakteristike *genocidnog traumatskog događaja*“ (citat iz zbornika, knjiga I, str. 180–208). Osobito se ovo odrazilo na psihički integritet preživjele srebreničke djece kao najranjivije društvene kategorije, a koji su danas odrasle osobe (djevojke, majke, momci, muževi). S tim u vezi, predlaže se psihoterapija svjedočenjem kao jedan od načina liječenja preživjelih žrtava genocida. To je, ustvari, samo jedan od načina individualnog i kolektivnog izlječenja i povratka snage preživjelim žrtvama genocida u Bosni i Hercegovini.

U zborniku su prezentirani i radovi koji donose značajne znanstvene analize, a tiču se očuvanja prijateljstva i prijatelja prije i nakon počinjenog genocida, što u bošnjačkoj tradiciji zauzima značajno i važno mjesto. Ovim pitanjima se osobito bavi Keith Doubt u svom radu pod naslovom „Očuvanje prijateljstva prije i poslije genocida“. Upravo očuvanju prijateljstva svakako može doprinijeti i obrazovanje sadašnjih, a osobito budućih generacija mladih ljudi o počinjenom genocidu i institucionaliziranje takvog oblika obrazovanja.

Teorijskom i empirijskom analizom značaja i uloge edukacije o počinjenom genocidu u sigurnoj zoni UN-a Srebrenici jula 1995. godine počinje II knjiga

zbornika radova. Osnovna svrha i cilj takve analize jeste poziv državi Bosni i Hercegovini da obrazovnu politiku preuzme pod svoju nadležnost, te omogućiti implementiranje jedinstvenog obrazovnog sistema. U tako postavljenom obrazovnom sistemu edukacija o počinjenom genocidu u Srebrenici treba biti nezaobilazna tema verificirane i važeće udžbeničke literature: sve to isključivo u službi istine. Afirmiranju takvih pristupa svakako ide i u prilog činjenici kako upravo počinjeni genocid u Srebrenici treba biti polazni i ključni osnov promjene nefunkcionalnog uređenja države Bosne i Hercegovine.

Osobita pozornost u knjizi II zbornika radova poklanja se i temi svjedočenja preživjelih žrtava genocida u Srebrenici, što još više ide u prilog činjenici važnosti i uloge oralne povijesti u tom dijelu, jer, kako zaključuje Benjamin Moore, „tragično bi bilo preko svake mjere ukoliko dopustimo da svrha genocida bude ostvarena kroz šutnju i zaborav (...)“ (citirano iz zbornika, knjiga II, str. 159–173).

Ukoliko se ne radi na afirmiranju sjećanja i svjedočanstava preživjelih žrtava, sve će više jačati postavke koje na sve moguće načine nastoje falsificirati povijest. Na te i takve postavke u praksi napominje prof. dr. David Pettigrew koji, pored ostalog, upozorava „na dobro uvježbani napor da se spriječi sloboda izražavanja kulturnog prisjećanja i identiteta Bošnjaka (bosanskih muslimana) i ostalih nesrba na prostoru Republike Srpske“ (citirano iz zbornika, knjiga II, str. 345–359).

Prezentiranje i analiziranje događaja u vezi sa zločinom genocida (svjedočenja), kao način ublažavanja posttraumatskih simptoma, uveliko pomaže preživjelim žrtvama da ostvare povratak u svoj grad i normalan život. Time se utječe i na obnovu međuetničkog povjerenja u gradu i općini Srebrenici. Zbog toga prof. dr. Mirko Pejanović i Mirsad Cvrk u zajedničkoj studiji pod naslovom „Povratak izbjeglica u funkciji obnove međuetničkog povjerenja u gradu i općini Srebrenica“ smatraju kako „Srebrenica zaslužuje specijalni razvojni status koji bi joj omogućio sigurnost i povjerenje građana na ovim područjima“ (citirano iz zbornika, knjiga II, str. 310–344). U tom kontekstu, zagovara se i izgradnja spomen-obilježja kao trajnih simbola i podsjetnika na počinjene zločine i genocid.

Da bi se adekvatno prezentirala i elaborirala istina o zločinima i genocidu u Srebrenici, neophodno je implementiranje znanstvenog saznanja o zločinima, a koje se ostvaruje znanstvenim istraživanjem. Bez takvog pristupa u budućim istraživanjima, neće se moći postići ne samo znanstvena već ni društvena funkcija istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv

čovječnosti i međunarodnog prava. Otuda je neophodno postići društvenu svrsishodnost, tj. vanznanstvenu upotrebljivost istine o genocidu kao vrhunskom cilju i zadatku znanstvenog istraživanja počinjenog zločina genocida u Srebrenici jula 1995. godine.

Srebrenica (grad genocida) se u budućnosti treba razvijati u pravcu trajnog sjećanja na počinjeni genocid, te izgradnju i afirmiranje međuetničke tolerancije, povjerenja i suživota svih njenih građana i građanki. Ovaj zbornik radova u dvije knjige predstavlja upravo znanstveni doprinos traganju ka tome.

Zbornik radova će imati veliki značaj i ulogu u educiranju mladih ljudi o počinjenom genocidu u sigurnoj zoni UN-a Srebrenici jula 1995. godine. Također, bit će od velike koristi i za daljnja znanstvena i stručna istraživanja svih oblika počinjenih zločina u Bosni i Hercegovini u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine, a osobito i u daljnjim istraživanjima počinjenog genocida u Srebrenici.